

JYX

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Lönnroth, Harry

Title: Erikskrönikan i modern tappning

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © Harry Lönnroth, 2020

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Lönnroth, H. (2020). Erikskrönikan i modern tappning. *J@rgonia*, 18(36), 295-298.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202104272508>

Erikskrönikan i modern tappning

Recension av verket Carlquist, Erik, Hogg, Peter C. & Alvered, Zeth.
Erikskrönikan. En medeltida krönika i nusvensk version. Förord av Thomas Småberg. Lund: Nordic Academic Press. 2019. 260 s. ISBN 978-91-88909-30-5.

Harry Lönnroth

Inledning

Den mytomspunna *Erikskrönikan* från 1320-talet är en av de fornsvenska texter som länge fascinerat både historiker, filologer och andra medeltidsentusiaster. Den är en av de äldsta berättande källorna till svensk historia som kombinerar både fakta och fiktion på ett fångslande sätt. *Erikskrönikan* har intresserat läsare också utanför Sveriges gränser; ur finländsk synvinkel är krönikan särskilt intressant eftersom den kastar ljus över Birger jarls korståg och byggandet av Tavastehus slott. Men *Erikskrönikan* är också i allra högsta grad världslitteratur som är full av dramatik, riddarliv och ritualer: politiskt mygel, kungliga brödrastrider, krig och fred, höviska riddare och ädla jungfrur. Att *Erikskrönikan* nu äntligen gjorts tillgänglig för en modern publik på modern svenska är alltså mer än välkommet och angeläget.

För ett par år sedan utgav Svenska Akademien i sin klassikerserie en text som i många sammanhang jämförts med *Erikskrönikan: Eufemiavisorna*, det vill säga *Ivan lejonridderen* (1303), *Hertig Fredrik av Normandie* (1308) samt *Flores och Blanzeflor* (1312). *Eufemiavisorna*, den svenska litteraturens äldsta skönlitterära verk, har varit en viktig inspirationskälla också till *Erikskrönikan* (s. 12). Utgivningen av *Erikskrönikan* (i nusvensk översättning) och *Eufemiavisorna* (på moderniserad fornsvenska) kan alltså ses som ett positivt tecken på det ökade intresset för svensk medeltidslitteratur.

År 2012 gav lundaförlaget Nordic Academic Press ut den engelska översättningen av *Erikskrönikan*. År 2019 gav samma förlag ut den första nusvenska versionen av krönikan som innehåller både en prosaversion och en versversion av källtexten. Den engelska översättningen utfördes av Erik Carlquist och Peter C. Hogg. I den svenska översättningen medverkar utöver Carlquist och Hogg även filosofie doktor Zeth Alvered, som specialiserat sig på fornsvenska texter och lexikografiskt arbete. Översättarna Carlquist och Hogg har en bakgrund i forskningsbibliotek i Sverige och utomlands: den förra bland annat vid Kungliga biblioteket i Stockholm och den senare

vid British Library i London, där han var sektionschef för den skandinaviska sektionen. Inledningskapitlet har skrivits av Thomas Småberg, biträdande professor i historia. I sin artikel behandlar han bland annat riddarkulturens födelse och framväxt, *Erikskrönikans* inspirationskällor, det höviska idealet samt forskning om *Erikskrönikan*. Alla dessa teman är viktiga med tanke på de läsare som vill förstå *Erikskrönikan* i tid och rum.

En medeltida krönika i nusvensk version: behov och krav

Att översätta medeltida texter för en modern publik är ingen lätt uppgift, och det är mycket viktigt att det också i framtiden finns språksakkunniga som kan översätta och förmedla medeltida texter tillförlitligt: man ska ta hänsyn till de krav som filologin och språkhistorien ställer, men också till det faktum att översättningen ska vara kommunikativt ändamålsenlig. Man ska alltså vara bevärdad i konsten att översätta i vid bemärkelse, vilket ibland kan vara den stora utmaningen för dem som vill ge sig i kast med litterär översättning av medeltida texter. Det nyligen myntade begreppet 'översättandets filologi' kan vara nyttigt för dem som arbetar med frågor av detta slag (se Lönnroth & Siponkoski 2017).

En viktig utgångspunkt som man ska vara medveten om är att det här är fråga om *en nusvensk version* av *Erikskrönikan*: den som vill se vad källtexten "verkligen säger" kan alltid anlita källutgåvorna, som översättarna påpekar (s. 23). När man granskar den nusvenska versionen av *Erikskrönikan* är översättarnas förord av speciellt intresse. Alvered, som är ansvarig för prosaversionen, samt Carlquist och Hogg, som svarar för versversionen, redogör mångsidigt för den utgångspunkt och översättningsstrategi som ligger bakom deras översättningsarbete (s. 21–23). De ställer två grundläggande frågor som är av stor vikt med tanke på översättningen: den första frågan handlar om behovet av en översättning och den andra om de krav som ska ställas på en nusvensk översättning.

Arbetsgruppen diskuterar den första frågan med kritisk reflektion och kommer med argument både för och emot (s. 21–22). Ett motargument enligt dem är att den fornsvenska texten redan finns tillgänglig i form av olika utgåvor (vetenskapliga och varsamt moderniserade). Men, som översättarna påpekar, är "tillgången till texten bara [...] ett steg på vägen mot förståelse av den" (s. 21). När det alltså gäller frågan om behovet av en översättning kan man säga att argumenten för är flera än dem emot. Till denna lista skulle man också kunna tillägga det faktum att också utgåvor, på samma sätt som översättningar, föråldras i takt med tiden. Därför ska man gärna med jämna mellanrum ge ut nyutgåvor och nyöversättningar av sådana kulturhistoriskt värdefulla texter som förtjänar det. Och *Erikskrönikan* är definitivt en sådan text.

Den andra frågan, det vill säga den nusvenska översättningen av den fornsvenska texten, är en svår nöt att knäcka. Översättarna lyckas dock skapa en version som tar hänsyn till många olika perspektiv och läsare: det finns en versversion (s. 25–143), en prosaversion (s. 145–216), men också en avslutande historiskt förankrad återgivning där man återger och kommenterar sakinnehållet i respektive avsnitt, till exempel personer, årtal och orter (s. 217–250). Den viktigaste frågan som översättarna vill lyfta fram gäller de två huvudfunktionerna som översättningen har: det är fråga om ett versepos som handlar om mer eller mindre faktiska historiska händelser. Versmåtten

knittel möter alltså det historiska (och icke-historiska) innehållet. Översättarna är mycket medvetna om de utmaningar som aktualiseras mellan trohet mot formen och framställningen av innehållet. Utöver sakinnehållet ska översättarna dock också fästa uppmärksamhet vid den estetiska dimensionen, det som de kallar ”den litterära aspekten” (s. 22). Översättarnas motiverade val har därför varit att framlägga två olika versioner som ”kompletterar varandra och motsvarar originalets två huvudaspekter, den litterära och den historiska” (s. 22). Detta arbetsekonomiskt krävande tillvägagångssätt är mycket motiverat, speciellt med tanke på rimkrönikegenren.

I slutet av utgåvan återfinns ett person- och ortnamnsregister (i innehållsförteckningen kallat register över person- och ortsnamn) som spelar en viktig roll i ett användar- och läsarperspektiv (s. 253–260). Vid upprättande av register av detta slag ska man dock reflektera kring vad man egentligen avser med *namn*. Nu finns det i registret uppslagsord av typen ”barfotabröder” och ”smälänningarna” som ju inte är några namn. Stavningen av finska namn vacklar alltför ofta i svenska publikationer: uppslagsordet *Pähkinäsaari* i registret ska vara *Pähkinäsaari*, ett ortnamn som också har en svensk motsvarighet, *Nöteborg*.

Till slut

Erikskrönikan har tidigare översatts till fyra språk: ryska (1994, 2 uppl. 1999), franska (2005), engelska (2012) och finska (2013). Den finska prosaöversättningen utgiven av Finska Litteratursällskapet saknas dock i förteckningen över de tidigare översättningarna, vilket är en beklaglig lapsus i den annars rätt noggrant redigerade helheten (s. 24). Denna upplysning bör läggas in i förordet om det skulle bli en nyutgåva, vilket är min och säkert många andras stora förhoppning. Det är glädjande att den nusvenska översättningen nyligen recenserats både i vetenskapliga (Axelsson 2020, Mårtensson 2020) och i mer populärt hållna sammanhang (Eriksson 2020), och mottagandet har överlag varit positivt.

Översättningen är en lyckad helhet och njutbar läsning – och ett fint exempel på kollegialt samarbete. Den nu utgivna nusvenska versionen är ett välkommet tillskott till den serie av översättningar som tidigare gjorts av krönikan, speciellt för dem som saknar kunskaper i fornsvenska. Översättningen kan rekommenderas till alla som är intresserade av medeltiden i allmänhet och den medeltida litteraturen i synnerhet. Förlaget förtjänar ett tack för att det velat satsa på den stiliga och läsarvänliga boken. Detsamma gäller översättartrion som efter många års idogt arbete har lyckats åstadkomma en översättning som gör krönikan tillgänglig för den moderna svenska läsaren – både i vers och i prosa.

Översättningens stora förtjänst ligger enligt min mening i att den innehåller både vers och prosa: det här är nytt och förtjänstfullt. Med hjälp av den nusvenska översättningen kan krönikan nå helt nya målgrupper och eventuellt bli föremål för nya tolkningar. I framtiden vore det till exempel fint att ta del av *Erikskrönikan* i form av ett hörspel eller en ljudbok. Vem vill anta den utmaningen?

Harry Lönnroth är professor i nordiska språk vid Jyväskylä universitet.

Litteratur

Axelsson, Roger. 2020. [Recension av] Erik Carlquist, Peter C. Hogg & Zeth Alvered (utg.), *Erikskrönikan: En medeltida krönika i nusvensk version* (Lund: Nordic Academic Press 2019). *Historisk Tidskrift* 140, 4: 724–726.

The Chronicle of Duke Erik. A verse epic from medieval Sweden. 2012. Translated by Erik Carlquist & Peter C. Hogg. Introduction by Eva Österberg. Lund: Nordic Academic Press.

Eerikinkronikka. 2013. Suomentaneet Harry Lönnroth & Martti Linna. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Erikskrönika. Chronique d’Erik, première chronique rimée suédoise (première moitié du XIVe siècle). 2005. Introduction, traduction et commentaires de Corinne Péneau. Université Paris I Panthéon-Sorbonne, Paris.

Eriksson, Bo. 2020. [Recension av] Erikskrönikan. *Tidsresan* 8.3.2020.
<https://tidsresan.nu/2020/03/08/Erikskronikan> [Hämtad 24.2.2021]

Eufemiavisorna I. Flores och Blanzeflor. Hertig Fredrik av Normandie. 2018. Textredigering, kommentarer och ordförklaringar av Henrik Williams. Inledning Bo Ralph. Svenska klassiker utgivna av Svenska Akademien i samverkan med Bokförlaget Atlantis. Stockholm: Atlantis.

Eufemiavisorna II. Ivan lejonriddaren. 2018. Textredigering, kommentarer och ordförklaringar av Henrik Williams. Inledning Bo Ralph. Svenska klassiker utgivna av Svenska Akademien i samverkan med Bokförlaget Atlantis. Stockholm: Atlantis.

Хроника Ерика. 1999 [1994]. Составитель, ответственный редактор и редактор перевода А.А. Сванидзе. Перевод со старосведского А.Ю. Желтухина. Комментарии А.Ю. Желтухина и А.А. Сванидзе. Второе издание, исправленное и дополненное. Москва, Российский государственный гуманитарный университет.

Lönnroth, Harry & Nestori Siponkoski. 2017. The Philology of Translation. In *Philology Matters! Essays on the Art of Reading Slowly*, ed. Harry Lönnroth, 136–163. Leiden/Boston: Brill.

Mårtensson, Lasse. 2020. [Recension av] Carlquist, Erik, Hogg, Peter C. & Alvered, Zeth: *Erikskrönikan. En medeltida krönika i nusvensk version* (2019). *Språk och stil* 30: 265–269. <https://doi.org/10.33063/diva-427682> [Hämtad 24.2.2021]